

KFB § 15 Avskaffande av förseningsavgifter på biblioteken

Ärendenummer: RS 2024/317

Kultur- och fritidsberedningens förslag till regionstyrelsen för beslut i regionfullmäktige

- Folkbibliotekens avgift för försenad återlämning av media avskaffas från och med den 1 juli 2024.

Sammanfattning

Det är gratis att låna böcker och de flesta andra fysiska medier (till exempel tidskrifter och surfplattor) på folkbiblioteken. Den tid låntagaren får ha lånade medier är generöst tilltagen och det finns möjlighet till påminnelse via mail och/eller sms när lånetiden går mot sitt slut. Om mediet inte återlämnas i tid sker ett automatiskt omlån och lånetiden förlängs med ytterligare en period, under förutsättning att mediet inte är reserverat av en annan låntagare. Om mediet inte återlämnas sker en automatiskt omlån vid två tillfällen, vilket innebär att lånetiden kan uppgå till maximalt 90 dagar beroende på vad som lånats.

Om mediet inte återlämnas när lånetiden löpt ut, debiteras låntagaren en avgift för försenad återlämning av media (hädanefter kallat 'förseningsavgift') som räknas från första dagen efter att lånetiden löpt ut.

Hösten 2022 genomförde biblioteken på Gotland en undersökning, genom intervjuer med ett antal utvalda grupper, som biblioteken hade identifierat inte använde bibliotekens tjänster. Undersökningen fokuserade på att identifiera hinder för att ta del av bibliotekens tjänster. Undersökningen visade att risken att få en förseningsavgift och hamna i skuld utgjorde en tungt vägande anledning till att en person valde att inte bli låntagare vid biblioteket. Framst boende på vård- och omsorgsboenden, deltagare i daglig verksamhet och personer i socioekonomisk utsatthet uppgav att förseningsavgiften utgör en "tröskel" för att ta del av bibliotekens utbud av fysiska medier. I den sistnämnda gruppen, personer i socioekonomisk utsatthet, inrymdes vårdnadshavare som uppgav förseningsavgiften som ett hinder för att låta sina barn bli låntagare.

Under hösten 2023 genomfördes ett test med avskaffad förseningsavgift för deltagare i daglig verksamhet. De fick besök av bokbilarna, i syfte att undanröja ett hinder för att ta del av bibliotekens tjänster. Testet kan inte tydligt sägas ha bidragit till fler låntagare inom gruppen. Däremot har det sannolikt bidragit till att personer som varit låntagare en tid, men som inte utnyttjat möjligheten att låna böcker, har börjar göra det igen.

Förseningsavgiften utgör alltså ett hinder för biblioteken att utföra sitt läsfrämjande uppdrag enligt bibliotekslagen. Detta drabbar särskilt de grupper i samhället som kanske mest behöver ha tillgång till bibliotekens utbud och verksamhet. Det huvudsakliga syftet med att avskaffa förseningsavgiften är att underlätta tillgängligheten för dessa grupper. Ett annat syfte är att underlätta biblioteksmedarbetarnas läsfrämjande arbete genom att öka förutsättningarna för ett positivt möte mellan låntagare och medarbetare. Ytterligare ett syfte är att minska tiden för den administration som hanteringen av avgifterna innebär och som idag tar tid från bibliotekens medarbetare.

Under Covid 19-pandemin avskaffade många bibliotek i landet förseningsavgiften i syfte att undvika smittspridning då människor kom till biblioteket för att återlämna böcker i tid trots att de var sjuka. Flera kommuner har sedan valt att avskaffa förseningsavgiften permanent med gott resultat.

Avgiften för förkomna eller förstörda medier kvarstår, mot bakgrund av att det är kostsamt att ersätta en förkommen bok.

Studentlitteratur tillhörande Uppsala Universitetsbibliotek omfattas inte av förslaget till avskaffad förseningsavgift, då det bedöms att denna litteratur behöver cirkulera i högre omfattning.

Avskaffande av förseningsavgifterna påverkar bibliotekens ekonomi i form av en utebliven intäkt, för 2023 var intäkten cirka 40 000 kronor. Den uteblivna intäkten bedöms uppvägas av en minskad kostnad för administration.

Bedömning

Regionstyrelseförvaltningen bedömer att förslaget att avskaffa bibliotekens förseningsavgifter är i enlighet med bibliotekslagens skrivningar om tillgänglighet och prioriterade grupper, då det bidrar till att ”sänka trösklarna” och underlätta för de personer som behöver det bäst att få ta del av bibliotekens verksamhet och utbud. Förslaget bedöms även vara i enlighet med den regionala utvecklingsstrategins skrivningar om social hållbarhet och likvärdighet. Regionstyrelseförvaltningen bedömer att det är viktigt att avgiften för förkomna eller förstörda medier kvarstår, då den bedöms vara ett viktigt incitament för att vårda och återlämna det lånade.

Regionstyrelseförvaltningen bedömer vidare att ett avskaffande på sikt gynnar bibliotekens ekonomi då intäkten från avgifterna understiger kostnaden för medarbetarnas administrativa arbete. Den minskade intäkten hanteras genom en omfördelning inom befintlig budget.

Ärendets behandling under mötet

Ärendet föredras av Maria Wennström, enhetschef, regionstyrelseförvaltningen.

Ordförande ställer proposition på regionstyrelseförvaltningens förslag och finner att det bifalls.

Beslutsunderlag
Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2024-03-05